תמציית הדף היומי

דף טו

דיני האתרוג: א. אתרוג שוה לאילן לערלה רבעי ושביעית, **ולגבי מעשר: לר"א** אזלינן כאילן בתר חנטה, **ולר"ג** כירק שבשעת לקיטתו עישורו, **ולדידיה ר"ה שלו להו"א** בתשרי, **ולמסקנה** שבט דחדשים [ולא דתקופה] **ואף** בשנה מעוברת [דאזלינן בתר רוב שנים], ולכך אי ליקט מהאתרוג בערב טו' בשבט קודם השקיעה וליקט לאחר השקיעה אין מעשר מזה על זה [ואתרוג קשה לו משמוש הידים ואין טוען פירות עד השנה השלישית], **ולרבותנו שבאושא** אזלינן **בתר לקיטה** בין למעשר ובין לשביעית. **ב. אתרוג בת שישית שנכנסה לשביעית: לרבה** פטור מביעור דאזלינן בתר חנטה ופטור ממעשר כיון שיד הכל ממשמשין בו [**וכן דעת ר"ש** דקאמר דאין חייב במעשר אלא הגדל בחיובם ונלקט בחיובן]. **ולרב המנונא** פטור נמי מביעור אך חייב במעשר [ומה שממשמשין הוי גזל], **ותרוויהו ס"ל כאבטולמוס משום ה' זקנים** שבאתרוג אזלינן בתר חנטה לשביעית, **וכן ס"ל לר' יוחנן** דאפי' היתה בששית כזית ונעשית בשביעית ככר **דינה כששית** וחייב משום טבל. **ג. אתרוג בת שביעית שנכנסה לשמינית: לרבה ולרב המנונא** פטורה ממעשר וחייבת בביעור דאזלינן בתר חנטה, **אך לר"ש** פטורה אף מביעור דבעי שאף הלקיטה תהא בשביעית. * **באילן אזלינן בתר חנטה, ולר' נחמיה** הנ"מ באילן העושה כעין ב' בריכות בשנה אבל בעושה בריכה אחת כגון דקל אזלינן בתר לקיטה, **וא"ר יוחנן** נהגו העם בחרובין כר' נחמיה, **ואיתיביה ר"ל** מבנות שוח ששביעית שלהם שניה ואזלינן בהו בתר חנטה אף שנלקטין כאחד, **ודחי** דשאני התם דהוי: **א. כרבנן** [וקשה דשבקת רבנן ועבדת כר"נ], **ב. איסורא** [וקשה דבמקום איסורא לא שבקינן למנהגא], **ג. שביעית דאוריתא** [ולא דמי מעשר פירות האילן דרבנן לאחמורי ביה ומש"ה אישתיק ר' יוחנן, או דאישתיק משום דקיבלה].

דף טז

יש ב' דינים על התבואה: בפסח שלפני הזריעה **ובפסח** שקודם הקצירה, ולכך אם רואה אדם שהתבואה שזרע בחשון הצליחה, ימהר לזרוע שעורים כדי שיגדלו קודם הדין של פסח [ועיין רש"ש]. * **הדיעות מתי העולם נידון: א. לר"מ** הכל נידונים בר"ה וגזר דינם נחתם ביוכ"פ. **ב. לר' יהודה** הכל נידונים בר"ה וגזר דינם נחתם לכל אחד בזמנו בפסח על התבואה, בעצרת על פירות האילן, בחג על המים, ואדם נידון בר"ה ונחתם ביוכ"פ. **ג. לר' יוסי** אדם נידון בכל יום [להו"א שנא' ותפקדנו לבקרים, ודחי דאילמא לעיוני בעלמא, ולמס' שנא' לעשות משפט עבדו דבר יום ביומו]. **ד. לר' נתן** אדם נידון בכל שעה שנא' לרגעים תבחננו. **ה. מתני' מיירי בתחילת דין וכתנא דבי ר' ישמעאל** דהעולם נידון בפסח על התבואה, בעצרת על פירות האילן, בחג על המים, ואדם נידון בר"ה וגזר דינו ביוכ"פ [ואין לומר דמתני' בגמר דין וכר' יהודה, דא"כ קשה מאדם דלמתני' בר"ה ולר"י ביוכ"פ], **ואמרינן דלכך מביאין** עומר בפסח, ושתי הלחם בעצרת, וניסוך המים בחג, ובר"ה אומרים מלכויות זכרונות ושופרות שיעלה זכרוננו לטובה. * **תוקעין בשופר של איל** לזכור עקידת יצחק ומעלה עלינו כאילו עקדנו עצמנו לפניו. * **השמועות שאמר ר' יצחק: א. תוקעין ומריעין מיושב ומעומד** כדי לערבב את השטן [שרואה שמחבבין את המצוות ומסתתמין טעותיו]. **ב. כל שנה שאין תוקעין בתחילתה מריעין בסופה** דלא התערבב השטן. **ג. שנה שרשה בתחילתה מתעשרת בסופה** שנא' מראשית שנה [מרשית כתיב] עד אחרית שנה. **ד. דנין את האדם לפי מעשיו באותה שעה** [אף שסופו להרשיע] שהרי ה' שמע את קולו של ישמעאל באשר הוא שם. **ה. ג' דברים מזכירין עוונותיו של אדם:** קיר נטוי, עיון תפילה, ומוסר דין על חבירו לשמים, והוא נענש תחילה כדאשכחן אצל שרה. **ו. דברים שמקרעין גז"ד של אדם:** צדקה, צעקה, שינוי השם, שינוי מעשה, **וי"א אף שינוי מקום** מאברהם שעלה לא"י ונעשה לגוי גדול, **ולאידך** ההוא משום זכותא דא"י. **ז. חייב אדם להקביל פני רבו ברגל** שנא' מדוע את הולכת אליו לא חודש ולא שבת. **ח. חייב אדם לטהר את עצמו ברגל** שנא' ובנבלתם לא תגעו, דבשאר ימות השנה רק כהנים מוזהרים מלהטמא

דף יז

ג' ספרים נפתחים בר"ה: צדיקים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר לחיים, **רשעים גמורים** לאלתר למיתה, **וביניונים** תלויים ועומדים מר"ה עד יוכ"פ. * **הדין ביום המיתה: א. צדיקים גמורים** נחתמים לאלתר לחיי עולם. **ב. רשעים גמורין** נחתמין לאלתר למיתה. **ב. בינונים לב"ש** יורדים לגיהנם ומצפצפין ועולין, **ולב"ה** זהו רק אם יש בהם עוון פושעי ישראל בגופן ומחצה עוונות ומחצה זכויות, **ואם לאו** ה' מטה כלפי חסד **ופליגי** אם ה' **כובש** [כף מאזנים של זכויות], **או נושא** [כף של חובה] **או מעביר ראשון ראשון** [ועון עצמו אינו נמחק, דאם רובן עוונות חוזר ונוסף]. **ג. פושעי ישראל בגופן** [וזהו קרקפתא דלא מנח תפילין, ובאומות העולם בעריות], **שרובן עוונות** יורדין לגיהנם ונידונין בה יב' חודש ואח"כ גופן כלה ונשמתן נשרפת ורוח מפזרת אפרן תחת כפות רגלי הצדיקים. **ד.** מינין, מסורות [מוסרים ממון ישראל לגויים], **אפיקורסים** [מבזה ת"ח], כופר בתורה [אומר שאינה משמים], כופר בתחיית המתים, פרשו מדרכי ציבור, ופרנס המטיל אימה על הציבור לא לשם שמים [ואינו רואה בן ת"ח], ומחטיאי הרבים כירבעם יורדים לגיהנם ונידונין בה לדורי דורות ופניהם כשולי קדירה והם משפירי בני מחוזא. * **המעביר על מידותיו מעבירין לו כל פשעיו** דה' נושא עון למי שעובר על פשע **ולשארית נחלתו** למשים עצמו כשיריים, **וכמעשה בר'** פפא שראה שר"ה בריה דר"י כמעט נפטר ולבסוף חזר. * **ברית כרותה** שאם ישראל עושין כסדר של יג' מידות שאינם חוזרות ריקם. * בתחילה ה' צדיק, ומשלם כמעשהו, ואמת, ולבסוף חסיד, ולך ה' חסד, ורב חסד. * **גדולה תשובה שמקרעת גז"ד של אדם** שנא' ושב ורפא לו **והיינו בציבור, אך ביחיד** אפי' הביא כל אילי נביות אין מוחלין לו [ולקמן איכא תנא דס"ל דנמחל], **והשמועות: א.** עיני ה' אלוקיך דעתים לטובה דאם היו רשעין גמורין ופסקו להם גשמים מועטין וחזרו **אין קורעין גז"ד** אלא מורידין בזמנן על הארץ הצריכה, וה"ה איפכא, **ומשני** דהתם אפשר בהכי. **ב.** בקרא דיורדי הים איכא סימניות לומר שנענין **רק אם צעקו קודם גז"ד, ודחי** דהוו כיחידים. **ג.** כתיב אשר לא ישא פנים ומאידך כתיב ישא ה' פניו אליך, אלא דלא נושא על עבירות שב"א לחבירו **או לאחר גז"ד, ומשני** דהתם נמי ביחיד. **ד.** שנים שעלו לגרדום או למטה וחוליין שווה ורק אחד נענה מפני שהתפלל תפילה שלימה [בכונה], **ולר"א** מפני שהיה קודם גז"ד, **ולר' יצחק** יפה צעקה לאדם בין קודם גז"ד ובין לאחריו, **ונמצא דאיכא פלוגתא דתנאי אי גז"ד דיחיד נקרע. ה.** כתיב כבסי מרעה לבך, ומאידך כתיב גם אם תכבסי בנתר נכתן עוונך, **ומתרצינן להו"א** דמיירי לאחר גז"ד **ונמצא שאף בציבור לא מהני, ודחי** דלא נקרע דווקא כשיש עמו שבועה כדאשכחן גבי בית עלי שאינו מתכפר בזבח ומנחה ומתו בגיל יח', **ואפ"ה מהני לרבא** אם עוסק בתורה, **ולאביי** בתורה וגמ"ח, וזכה בזכות זה לשישים שנה [ומשפחה אחת מתו בגיל יח' ועסקו בתורה וחיו וקרו לה משפחת ר' יוחנן]. **ו. כה' אלוקינו בכל קראנו** אליו זהו בציבור, **ודרשו ה' בהמצאו** זהו ביחיד ובזמן עשרת ימי תשובה [ולאחריהם מת נבל, וי"א כנגד י' לגימות שנתן לעבדי דוד]. * **מהו עוברין לפניו כבני מרון: א.** ככבשים שנמנין למעשר. **ב.** כמעלות בית מרון [דרך צרה שאין יכולין לעבור שנים יחד]. **ג.** כחיילות בית דוד, **ואעפ"כ כולן נסקרין בסקירה אחת** שנא' היוצר יחד לבם ומבין אל כל מעשיהם.

דף יח

החודשים שבהן השלוחין יוצאין לגולה להודיע מתי נקבע החודש: א. ניסן מפני הפסח. **ב. אב** מפני התענית, **ואינו רשות כמו שאר הצומות** [דאין יוצאין עליהן כיון שבזמן שלום הוו ששון ושמחה, ובזמן שמד צום, וכשאין שמד ואין שלום הוו רשות] כיון שהוכפלו בו צרות [עי' תוס']. **ג. אלול** מפני ר"ה. **ד. תשרי** מפני תקנת המועדות, **ואף שיצאו כבר על אלול** מ"מ חיישינן שמא עיברוהו, ואף שמזמן עזרא לא מצינו אלול מעובר משום דלא איצטריך, אך אי איצטריך מעברינן דמוטב יתקלקל ר"ה ולא כל המועדות. **ה. כסליו** מפני חנוכה. **ו. אדר** מפני הפורים. **ז.** בזמן ביהמ"ק יצאו **על אייר** מפני פסח שני. * **לר"ע** צום הרביעי זהו ט' בתמוז שבו הובקעה העיר [בבית ראשון. תוס']. **וצום העשירי זהו י' בטבת** שבו התחיל המצור של נבוכדנצר ונכתב אחרון להסדיר את החודשים כתיקנן, **ולר"ש צום העשירי זהו ה' בטבת** שבו באה השמועה לבבל [ויום שמועה כיום שריפה] **ולדידיה** סדר המאורעות כתיקנן.

דף יט

המחלוקת אי בטלה מגילת תענית: לרב ור' חנינא בטלה מגילת תענית דומיא דימי ששון דבטלו, **ולר' יוחנן וריב"ל** לא בטלה דדווקא הנך תלויים בביהמ"ק [דע"י החורבן הוקבעו לצום, וע"י הבנין הוקבעו לי"ט] ושארא כדקיימי קיימי, **והשמועות: א.** מעשה שגזרו תענית בחנוכה בלוד ור"א רחץ ורבי הסתפר ואמרו לאנשים צאו והתענו על מה שהתעניתם **וא"כ ש"מ דלא בטלה, ומשני להו"א** דשאני חנוכה דאיכא מצוות הדלקה, **ולמס'** משום דמפרסם ניסא. **ב.** בג' בתשרי קבעו יו"ט על שבטלו מלהזכיר שם ה' בשטרות [ותחילת התקנה היתה לאחר שניצחו החשמונאים את היוונים שאסרו להזכיר שם שמים על פיהם], **ואי ס"ד בטלה מגילת תענית היאך תיקנו זאת אחר החורבן, ומשני** דהיה זה בזמן ביהמ"ק, ואף דג' תשרי הוי צום השביעי שבזמן הבית היה מועד, הוצרכו לרבותו בכדי לאסור את שלפניו [דאף שהוא לאחר ר"ה הוי ד"ת שא"צ חיזוק, וכן משום יום שלפני גדליה אינו נאסר דדברי קבלה כד"ת]. **ג.** בכ"ח בתשרי קבעו יו"ט על שנתבטלה גזירת הרומאים על התורה מילה ושבת, והיה זאת בזמן יהודה בן שמוע תלמידו של ר"מ שהיה אחר החורבן, **ומדהוסיפו יו"ט ש"מ דלא בטלה מגילת תענית, ומסקינן דפלוגתא דתנאי היא דלר"מ** לא בטלה, **ולר' יוסי** בטלה **וכן הלכה דבטלו מלבד חנוכה ופורים.** * אם נתעברה השנה **לתנא דמתני'** אין יוצאין **ולרבי** יוצאין, **ופלוגתייהו להו"א** אם יוצאין יד"ח במצוות הפורים שנהגו בראשון, **ולמס'** לכו"ע לא יוצאין, **ופליגי אם חודש העיבור** הוא דוקא ל' יום, או שפעמים הוא כט' יום ופעמים ל', **ולריב"ל** לעולם שני האדרים חסרין [ודלא כרב סימאי דרצו ב"י"ד עושין שניהם מלאין או שניהן חסרין או אחד מלא ואחד חסר], **ולרב** לעולם הראשון מלא והשני חסר עד שיוודע לך שהוקבע החודש, **ויש הסוברים** שראשון לעולם חסר **והא דמחללין את החודש על ניסן להו"א** משום שמצוה לקדש ע"פ הראיה, **ולמסקנא** משום דזימנין דחסר, **ותיובתא דמ"ד** דראשון לעולם חסר.

דף כ

עיברו בא"י את אלול משום ירקיא [שלא יכמשו] **או משום מתיא** [שלא יסריח] **שבבבל** [מפני החום ששולט בה מחמת שעמוקה], **ואיכא בינייהו להו"א** יוהכ"פ שחל לאחר השבת דאפשר בירקי לאורתא ולא מעברינן, **ודחי** דלעבריה משום מתיא, **ומסקינן** יו"ט לאחר השבת דמשום מתיא אפשר בעממי [נכרים], ולדידיה ירקיא אפשר ליתנם בחמימי [מים חמים וחוזרות לקדמותן], **ומקשינן דהלא אף שמעברין את השנה לצורך אין מעברין את החודש לצורך שנא' מזה ראה וקדש, והתירוצים: א.** לעברו [לעשות את החסר מלא] שרי, ולא לקדשו [ביום ל' כשהלבנה עוד לא נראית], **אך לצורך ניסן ותשרי** שהמועדות תלויין בהן שרי לאיים על העדים כדי לקדשו, **ולל"ק** מאיימין לעבר את החודש ולא לקדשו, **ולל"ב** לקדשו ולא לעברו **דמיחזי כשיקרא** [דהרבה ראו את לבנה בזמנה]. **ב. ההיא כדעת אחרים** דס"ל שכל החדשים אחד מלא ואחד חסר, ורבנן פליגי עלייהו. * **צריך שיהא לילה ויום שלאחריו מן הירח החדש** [ואם נראה הירח הישן בליל ל' אין מקדשין אתו ביום ל'] ומחשבין את תולדתו דאם נולד קודם חצות בידוע שנראה סמוך לשקיעת החמה **ונפק"מ לאכחושי סהדי** [דאם נולד אחר חצות ואמרו שראו החדשה קודם השקיעה עידי שקר הן], ובגלל ששמואל ירחינאה לא ידע לברייתא זו לא יכל לתקן לכולי גולה, וילפינן **זאת לר' יוחנן** מערב עד ערב [יום הולך אחר הלילה], **ולר"ל** מעד יום האחד ועשרים בערב [יציאת המועד בערב], **ואיכא בינייהו לאביי** משמעות דורשין, **ולרבא** חצות לילה [דלר"י היום נגרר אחר תחילת הלילה, ואם נראית השנה שוב אינה מתקדשת, ולר"ל מקדשינן]. * **הירח מתכסה כ"ד שעות, לבני בבל** שהם בצד מזרח מתכסה שית מעתיקתא וי"ח מחדתא, **ולבני א"י** שית מחדתא וי"ח מעתיקתא **ונפק"מ לאכחושי סהדי** [דאם יאמרו שראו את הישנה והחדשה בתוך כד' שעות שקר העידו]. * **כל ספיקא דיומא בחו"ל שדינן לקמיה** שעושין יו"ט שני בט"ז, **והטעם דלא חיישינן גם ליום י"ד** מפני שיש קול לשני חודשים חסרים.

דף כא

לוי לא העיד לבני בבל בי"א תשרי שיוכ"פ הוא בא"י מפני שלא שמע מפי בי"ד דמקודש. * **כל מקום שמגיעים שלוחי ניסן ולא תשרי** [מפני שיש את ר"ה ויוהכ"פ מלילך] יש לעשות אף בניסן תרי יומי פסח, גזירה אטו תשרי [ור' יוחנן הקפיד על תלמידיו ששמעו מפיו זאת שלא העירו לאלו שעשו יום אחד]. * **רבא היה צם יוכ"פ ב' ימים** שמא עיברו בא"י את אלול, וזימנא חדא אישתכח כוותיה [וביוכ"פ קודם חשיכה אמרו לר"נ מעיר ששמה דמהריא שאף למחר יוכ"פ, ואמר 'דם תהא אחריתו' שהוא מסתכן עי"כ]. * **אם נמשכת תקופת טבת עד טז' ניסן יעברו את השנה** דכתיב שמור את חודש האביב [שיהא ניסן של חמה בתוך יד' יום למולד הלבנה, ולכך לא סגי לעבר רק את חודש אדר, אלא יש לעבר את השנה]. * **הזמן שיורדי הים צריכים לבער את החמץ** כאשר רואים שהירח מאיר כל הלילה עד הזריחה, והוי בי"ד מפני שרואים את כל האופק. * **על ניסן ותשרי מחללין את השבת** [אשר תקראו אותם במועדם, ועל קריאתם מחללין ולא על קיומם] דיוצאין שלוחין לסוריא מפני תקנת המועדות [ומדאו' מחללין על כולן, ורבנן אסרו דאין המועדות תלויין בהן], **ובזמן שביהמ"ק קיים מחללין על כולן** מפני תקנת הקרבן, **ובגמ' אמרינן** דעל כולן שלוחין יוצאין מבערב ועל ניסן ותשרי עד שישמעו מפי בי"ד מקודש. * **לא נראה בעליל** לכו"ע מחללין, **ופליגי** בנראה בעליל [והיינו מגולה- דכתיב כסף צרוף בעליל, ומזוקק שבעתיים דרשינן דנ' שערי בינה נבראו ונתנו למשה חוץ מאחד שנא' ותחסרהו מעט וכו', ופליגי אם שלמה היה כמשה דבקש קהלת למצוא דברי חפץ וכו']